

delwijzen. De ziekenfondsen kunnen dit alleen doen via hun aanvullende verzekering, waarvan bij een toenemende consumptie van alternatieve middelen de premie navenant zal oplopen. De in Noord-Holland en Twente actieve verzekeraar Univé liet begin juli weten, dat zijn verzekerden inclusief de ziekenfondspatiënten, hun homeopathie bij wijze van overgangsmaatregel nog tot 1 januari 1994 vergoed zullen krijgen. Neen, van de verzekeraars hoeven wij weinig te verwachten bij het streven om de t.b.v. de gezondheidszorg beschikbare middelen zo verstandig mogelijk aan te wenden! Als de, in het algemeen met weinig onderscheidingsvermogen toegeruste, verzekerde maar tevreden is.

Ook als wij kijken naar de voorschrijvers van al het fraais, de artsen en wel vooral de huisartsen dan is er weinig reden tot vrolijkheid. Uit enquêtes is gebleken, dat de overgrote meerderheid van de huisartsen bereid was de homeopathische receptuur te ondertekenen. Meestal contre coeur en vaak uit pragmatische overwegingen. Deze pragmatische overweging zal meestal geweest zijn, dat men niet altijd de energie kan opbrengen om aan de patiënt de essentie van de homeopathie uiteen te zetten. Het valt de politiek natuurlijk zwaar aan te rekenen, dat ze er voor gezorgd heeft dat zo veel artsen deze wezenloze discussie met hun patiënten moesten voeren. Wij noemden de maatregel al eerder de dolkstoot in de rug van rationeel voorschrijvende artsen. Wij willen hier nadrukkelijk respect uitspreken voor die artsen, die de rug recht hielden en consequent zijn blijven weigeren om de nutteloze middelen voor te schrijven. Voor diegenen die het uit opportuniteitsoverwegingen wel deden hebben wij wel begrip.

Door de knieën gegaan

Minder fraai is het, dat in een niet gering aantal situaties het al of niet voorschrijven van deze nutteloze middelen voor de patiënt een reden was om te kiezen voor de arts met de zwakke knieën, die daarmee financieel voordeel kon boeken ten koste van zijn meer principiële collega. En hoewel deze principiële artsen ook in andere aspecten van hun beroepsuitoefening meestal beter functioneren en daardoor voor veel patiënten geliefde artsen blijven, toch is het onaangenaam om op deze manier gestraft te kunnen worden voor een uitstekende wijze van omgaan met geneesmiddelen. De huisarts, die voor een bij hem/haar ingeschreven patiënt een abonnementstarief ontvangt, ziet zijn inkomen dalen als de patiënt overloopt naar minder kieskeurige kwakzalvende collega's. Dat de overheid met haar regelgeving deze situatie tussen 1989 en 1993 heeft mogelijk gemaakt, dat is haar ernstig aan te rekenen. En artsen, die daar geld aan verdienen hebben, dient dat nog geruime tijd te worden nagedragen. Fraai was het bepaald niet!

Hopelijk zien de apotheken in de nu ontstane situatie aanleiding om de homeopathische waterhandel nu ook maar volledig uit hun arsenaal te verwijderen. De 'Amtliche Ausgabe 1978' van het 'Deutsche Homöopathisches Arzneibuch', die kwakzalversalmak, die dankzij inventieve WVC-ambtenaren enkele jaren doorslaggevend was bij de vraag of een middel voor vergoeding in aanmerking kwam, die uitgave kan in ieder geval weer met de vuilnisman worden meegegeven! Het vormde voor de declarerende apotheker en de controlerende ziekenfondsbeambten natuurlijk al die tijd een *Fremdkörper*, om niet te spreken van een schandvlek, tussen de U.A.-, U.R./ en GVS-lijsten. Aan die situatie is thans gelukkig een einde gekomen. Sommige boekverbrandingen verdienen onze sympathie.

¹⁾ 'Geef ze suikerbroodjes te eten'.

Bonifatiusbron

Behalve Groningen met zijn bronnenblad in Nieuwerschans heeft nu Friesland ook zijn watergeneeskundig centrum. Volgens een bericht in het *NRC Handelsblad* heeft mgr. B. Möller op 6 juni 1993 te Dokkum, onder belangstelling van enkele honderden gelovigen, de Bonifatiusbron in ere hersteld. Volgens een legende is de bron ontstaan in de vroege middeleeuwen, toen Bonifatius bij Dokkum met zijn staf op de grond stampte. Aan het water worden heilzame krachten toegeschreven.

Vereniging zondkrachtig protest

Chinese kwakzalverij in Drents dierenpark.

De veterinaire kwakzalverij en alternatieve behandeling van onschuldige dieren is, anders dan velen aannemen, een oud fenomeen. Zo gaat er in onze Vereniging al jaren een apocrief verhaal over een gewichtig experiment, dat het toenmalige bestuur van onze Vereniging eens zou hebben opgezet om de waarde van de destijds sterk in opkomst zijnde 'watergeneeskunde' vast te stellen. Deze uit Duitsland afkomstige geneeswijze bedient zich van de therapeutische krachten van water in diverse vormen: veel drinken, zwemmen, stortbaden, onderdompelingen enzovoort. Onze voorgangers hebben zich in woord en daad krachtig verzet tegen de kwalijke invloed van de beruchte Duitse kwakzalver pastoor Sebastian Kneipp, die zelfs een boek schreef over deze therapie.

Omdat er ook werd beweerd, dat met name eenden zeer veel baat zouden hebben bij deze behandelwijze, werd dit dier gekozen voor een cruciaal experiment. Het moet hebben plaatsgevonden rond de eeuwwisseling aan de Hofvijver te Den Haag. Met het dier was afgesproken, dat het na een lege artis uitgevoerde waterkuur zelf uitsluitel zou geven over de bedenker van deze geneeswijze. Er zou een antwoord komen op de vraag: is hij een kwak(zalver) of een echte dokter?

Volgens ooggetuigen dook het dier tijdens het experiment sierlijk te water, dompelde zich enkele malen flink onder, dronk enig water en spartelde zich daarna enigzins droog. Daarna kwam de verlossende uitspraak. De bek ging wijd open en het dier riep luidkeels: 'Kwak! kwak! kwak!'. Na deze uitspraak die aan duidelijkheid weinig te wensen overliet, zetten onze voorgangers de strijd tegen deze vorm van kwakzalverij met verdubbelde energie voort.

De lijdensweg van het olifantje Bo Gyi

Helaas is recent gebleken, dat in veterinaire kringen en ook bij aan onze dierentuinen verbonden biologen nauwelijks enige kennis bestaat van de kwakzalverijen, die recent in de diergeneeskunde zelfs een opbloei vertonen. Deze onkunde heeft er toe geleid dat er op een doodziek en volkomen onschuldig olifantje gedurende bijna drie weken achtereenvolgende acupunctuur is gepleegd. Deze schandalige gebeurtenis heeft plaatsgevonden in het Noorder Dierenpark te Emmen.

Hydrotherapie voor Bo Gyi (foto Harry Cock)

Het slachtoffer was het eenjarige olifantje Bo Gyi, dat verwondingen aan zijn voorpoot en ruggegraat opliep na door zijn vader te zijn verstoten, waarbij het diertje ten val kwam. Aanvankelijk onderging het zeer populaire dier een reguliere veterinaire behandeling aan de faculteit diergeneeskunde in Utrecht. De voorpoot werd ingegipt en dit leidde tot een voorspoedige genezing van de botbreuk. Daarna ontwikkelde het diertje echter problemen met het achterlijf en kon daar blijkbaar niet meer op staan. Een goede verklaring konden de dierenartsen en de aan het dierenpark verbonden

den bioloog H.J. Hidding niet vinden.

Deze situatie nu vormde de ouverture voor een bonte reeks alternatieve behandelwijzen, die op het ongelukkige diertje werden losgelaten. Na hydrotherapie, fysiotherapie en manuele therapie werd tenslotte in hoge nood, het dier begon reeds 'doorligplekken' op het onderlijf te vertonen, gestart met Chinese acupunctuur.

Ook nog elektrische stroom erbij

Het initiatief daartoe werd genomen door acupuncturisten van het Groningse Hwa To Centre voor traditionele Chinese geneeskunde. Dit is een door de Groningse universiteit (!) gesteund centrum, dat tevens samenwerkt met het Sjanghai Academy of Traditional Chinese Medicine. De aan dit centrum verbonden dr. Y.Q. Zhang, behalve acupuncturist tevens anaesthesist en gynaecoloog, bood zijn diensten aan het Emmer dierenpark aan. Hij zou de therapie toepassen in nauw overleg met een dierenarts-acupuncturist uit Sjanghai, die in dit soort gevallen goede resultaten had gezien. Om het effect van de behandeling nog te versterken, werd tevens elektrische stroom aangesloten op de ingebrachte acupunctuurnaalden!

Tegen deze wrede en door het dier zelf niet-verkozen mishandeling heeft het bestuur van de Vereniging tegen de kwakzalverij gemeend protest te moeten aantekenen. In een open brief werd op 20 juni 1993, toen de behandeling al tien dagen werd gegeven, krachtig protest aangetekend tegen de irrationele noodgreep van de leiding van het dierenpark. De behandeling werd, helaas voor Bo Gyi, onverdroten voortgezet. Volgens de directrice van het dierenpark mevr. Rensen, is acupunctuur 'geen kwakzalverij' en was er reeds enige vooruitgang te bespeuren. Bioloog Hidding beweerde zeker te weten, dat de behandeling absoluut onpijnlijk was en volgens de aan het Hwa To Centre verbonden H. van der Have, een van de behandelend artsen, ging het niet zozeer om klassieke acupunctuur maar veeleer om een vorm van "electro-stimulatie met behulp van acupunctuurpunten".

Wet Diergeneeskunde werd overtreden

De drie weken durende potsierlijke overtreding van de Wet op de Diergeneeskunde (acupunctuur mag volgens deze wet alleen door bevoegde dierenartsen worden gegeven; dieren zijn dus zelfs beter beschermd dan mensen!) werd tenslotte beëindigd op 7 juli, toen Bo Gyi uit zijn lijden werd verlost. Bij de sectie bleek er sprake te zijn geweest van een niet gediagnostiseerde wervelfractuur, die bij dit soort grote dieren altijd dodelijk en onhandelbaar is. De leiding van de dierentuin deelde vol optimisme mee, dat de moeder van Bo Gyi inmiddels opnieuw zwanger is. Zij verwacht het nieuwe olifantje volgend jaar juli. In de rubriek Terzijde van *Vrij Nederland* vroeg men zich al angstig af, of het nieuwe olifantje weer door dezelfde vader was verwekt.

Veel MS-lijdens stellen hoop op alternatieve geneeswijzen

Vooraf op aanraden van familie en vrienden

Hoe staat het met het gebruik van alternatieve behandelwijzen door lijdens aan multiple sclerose, MS? De vakgroep medische psychologie van de Vrije Universiteit te Amsterdam stelde hiernaar een onderzoek in. Dit naar aanleiding van een vraag van de Wetenschapswinkel Geneeskunde van de VU. Bij het Landelijk Platform Multiple Sclerose was namelijk de vraag gerezen naar de mate waarin MS-patiënten gebruik maken van alternatieve behandelwijzen. De indruk bestond dat dit zeer aanzienlijk was, maar over cijfers beschikte men niet. Voor andere chronische ziekten - zoals lijdens aan kanker en reuma - zijn hierover wel gegevens bekend. Daaruit blijkt dat slechts 10 à 20 pct. van degenen die gebruik maken van alternatieve geneeswijzen zich een overtuigd aanhanger noemt van deze behandelwijzen.

In het onderzoek van de vakgroep Medische Psychologie stonden vier vragen centraal: 1. Welk percentage maakt gebruik van alternatieve behandelwijzen; 2. Welke verklaringen geven die patiënten voor gebruik en het eventueel beëindigen van die behandelwijzen? 3. Ervaringen en verwachtingen omtrent de effectiviteit van die behandelwijze; 4. Onderscheiden de patiënten die alternatieve behandelwijzen kiezen zich door sociaal-demografische en/of medische variabelen?

Bij het onderzoek werden 100 MS-Patiënten, afkomstig uit het bestand van de Nederlandse Multiple Sclerose Stichting benaderd voor een telefonisch interview.

Resultaat van honderd interviews

In het tweede hoofdstuk van het rapport worden de alternatieve behandelwijzen besproken. De toonzetting is, zoals die van het hele rapport, neutraal. Discussies worden genoemd maar krijgen geen nadruk. Enkele saillante details laat ik hieronder volgen. Ten aanzien van alternatieve geneeswijzen en multiple sclerose is in de literatuur vrijwel niets te vinden. De toename van het aantal alternatieve patiëntencontacten is te wijten aan het toenemend aantal artsen dat zich daarmee bezighoudt. De toename betreft vooral patiënten met een chronische ziekte aan wie de reguliere zorg onvoldoende hulp kan bieden. De redenen tot de hulpvraag bij de alternatieve geneeswijzen zijn meest van pragmatische aard en uit onvrede over de reguliere zorg. Uit onderzoek in Denemarken naar het effect van alternatieve geneeswijzen bij patiënten met "disseminated sclerosis" bleek dat de patiënten geen enkel effect konden waarnemen van alternatieve therapieën. Definiëring van alternatieve behandelwijzen blijkt moeilijk, zodat het rapport slechts aanwijzende definities wil hanteren. Bij een opsomming en benoeming van toegepaste alternatieve behandelwijzen onder het hoofdstuk "enkele alternatieve behandelwijzen" tel ik, in de gauwigheid, al 23 (!) stuks. Het is dan ook niet verwonderlijk dat enkele patiënten die volgens het verslag telefonisch zijn geïnterviewd aangegeven dat ze acht tot twaalf verschillende alternatieve behandelwijzen hebben geprobeerd.

Strijken is minder populair geworden

Om nu te komen tot de conclusie van het onderzoek allereerst deze cijfers: 26 pct. van de patiënten met MS maakten nu (heden + heden en verleden) gebruik van alternatieve behandelwijzen; 42 pct. deed dat ooit maar is er nu mee gestopt en 8 pct. overwoog het maar is er nooit aan begonnen. In totaal 68 pct. dus heeft ooit gebruik gemaakt van alternatieve behandelwijzen. Dit is een hoog percentage dat ook duidelijk boven dat van kanker- en reumapatiënten ligt.

Het meest maakte men gebruik van homeopathische middelen, gevolgd door het innemen van vitaminen, dan volgden "strijken" en enzymtherapie. Zeventig procent maakte gebruik van meer dan één methode. De geïnterviewden die op het moment van het telefoongesprek nog onder alternatieve behandeling waren deden dat voor wat de helft betreft al langer dan een jaar. De belangrijkste reden om er aan te beginnen was op aanraden van familie en vrienden. De belangrijkste reden om er mee op te houden was de onwerkzaamheid van de therapie.

Van de tegenwoordige gebruikers (heden-gebruikers, aldus het rapport) toonde het merendeel zich tevreden over het effect. Van degenen die in het verleden alternatieve geneeswijzen 'gebruikten' is de helft ontevreden over het effect. Verschillen in de mate van tevredenheid over de verschillende behandelingen in deze laatste groep zijn: ontevreden over homeopathie en dieet 80 pct.; ontevreden over 'strijken', acupunctuur, enzymtherapie en de groep 'overige': 66 pct; ontevreden over houdings- en bewegingstherapie, antroposofische middelen en vitaminen: 42 pct.

Het verwekken van irrationele hoop

Sociaal-demografische variabelen (leeftijd, geslacht, burgerlijk staat, opleiding, inkomen en geloof) zijn niet significant gerelateerd aan het feit, dat men zich tot alternatieve behandelwijzen wendt. Wel is duidelijk dat hoe ernstiger het ziektebeloop is des te vaker men dit doet.

Mijn conclusie over dit onderzoek, dat duidelijk en verbazingwekkend cijfermateriaal oplevert, is, dat de alternatieve public relations nog zeer vruchtbaar blijken bij het verwekken van irrationale hoop. Of dit typerend is voor de MS-patiënt weet ik niet, maar de laatste zin van het rapport noopt tot bespiegelingen. Die luidt: "Gezien het feit dat mensen met MS te maken hebben met een ziekte die grote lichamelijke en psychische belasting te weeg kan brengen, die lang kan duren en waar geen curatieve behandeling voor bestaat, lijkt het niet verwonderlijk dat mensen met MS er toe overgaan om alternatieve behandelwijzen te gaan gebruiken".

Voorlopig is er dus nog wel werk aan de winkel.

Wiebe M. Veenema

Paul van Dijks roemruchte boek

Paul van Dijk. Geneeswijzen in Nederland. Compendium van alternatieve geneeswijzen. Achtste geheel herziene druk. 695 bl., fig. en tabellen. Ankh-Hermes, Deventer 1993. ISBN 90-202-5265-8. Prijs: geb. f 90.00.

Dit boek, waarvan de eerste druk verscheen in 1976, wil een volledig overzicht geven van alle in ons land beoefende geneeswijzen. De expansie van deze sector weerspiegelt zich in maar liefst 80 nieuwe geneeswijzen, die er in deze laatste herdruk toegevoegd moesten worden. Daarnaast bevat het boek een informatiekatern met honderden adressen van opleidingen en beroepsorganisaties van alternatieve genezers.

De auteur kiest voor een neutrale benadering en stoot aldus zijn potentiële lezers niet voor het hoofd, commercieel gezien heel verstandig. Toch ligt in deze benadering het grote probleem dat ik met dit boek heb: in de bijna zevenhonderd pagina's weerklinkt nergens iets van de warhoofdigheid en pseudowetenschap, die in de alternatieve geneeskunde toch zo prominent aanwezig is. Dat maakt het boek, hoewel zeker informatief en leesbaar geschreven, voor ingewijden onverteerbaar: te veel absurditeiten worden met een loodzware ernst en respectvol beschreven. Doordat Van Dijk de opvattingen van de alterneuten ongewijzigd doorgeeft staat het boek letterlijk vol met leugens. Eén voorbeeld: "Met behulp van electroacupunctuur-metingen is na te gaan of een bepaald homeopatisch middel geschikt is voor de patiënt" (pag.175). In de handen van patiënten wens ik dit boek dus niet: de onkritische benadering zal bij veel mensen de onjuiste verwachting wekken, dat het om serieuze behandelwijzen gaat, die nog slechts wachten op definitieve erkenning door geneeskunde.

Zeer onzorgvuldig vonden wij ook, dat in de lijst van 'medewerkers', achterin het boek vermeld, personen genoemd worden, waarvan sommigen reeds geruime tijd zijn overleden. Eén van hen is nota bene onze voormalige voorzitter wijlen de heer De Groot, op wie in mijn ogen zelfs een soort postume karaktermoord wordt gepleegd, als men de namen van de andere medewerkers beziet.

De uitgever Ankh-Hermes, die in zijn fonds ook Moerman, Bach-bloesems, medische astrologie en de complete oren-maffia heeft, zal aan dit boek wel weer goed verdienen.

C.R.

Boeken om niet aan te schaffen!

Alternatieve geneeswijzen richten zich vaak op slecht gedefiniëerde aandoeningen van uiteenlopende aard en berusten veelal op absurde theorieën. Vaak ook wordt op alternatieve wijze een pseudo-diagnose gesteld, waarvan met behulp van diezelfde methode ook de

genezing wordt vastgesteld. Er bestaat echter thans een nieuwe soort alternatieve therapie, die niet binnen dit solipsistische systeem blijft, maar die zich richt op een ernstige aandoening en zich bij haar theorievorming beroept op een aantal recente wetenschappelijke inzichten, die het voordeel van de twijfel genieten.

Iedereen kent het verhaal van de in de terminale fase verkerende kankerpatiënt, die zijn leven nog juist kan rekken tot de terugkeer van zijn geëmigreerde zoon of de geboorte van het kleinkind. Over de al of niet vermeende effecten van psychische kracht en moed zijn talrijke anekdotes in omloop en op basis van dit soort gebeurtenissen is een omvangrijk en snel groeiend therapeutendom tot stand gekomen, dat door Karin Spaink als "orenmaffia" wordt betiteld.

Een pionier op dit terrein is de Amerikaanse arts Simonton, die 1978 samen met zijn toenmalige vrouw het boek *Getting well again* publiceerde. Hij beschreef daarin een gunstig effect van psychologische technieken als "visualisatie" (waarbij de kankerpatiënt zich moet voorstellen hoe zijn kankercellen worden vernietigd door de zeer sterke witte bloedlichaampjes van zijn immuunapparaat e.d.) op de overleving van kankerpatiënten. Deze claims zijn nooit erkend door reguliere kankerspecialisten, maar Simonton ging door. Over zijn werk en zijn huidige inzichten zijn recent twee boeken verschenen: *De kracht die in je schuilt* en *Moed als alternatief* (Uitg. Intro; prijs resp. f 29,50 en 17,50). Het eerste boek bevat een verhandeling over de moderne inzichten in de samenhang tussen psychische gesteldheid en de werking van het immuunsysteem, alsmede een verwijzing naar het werk van de inmiddels als fraudeur ontmaskerde Grossarth-Maticek over de preventieve werking van psychotherapie bij mensen met een 'kankerpersoonlijkheid'. Het geeft tevens een verslag van een zogenaamd door Simontons methode genezen patiënt met leukemie.

Essentieel in Simontons visie is dat kanker een boodschap van liefde is en dat genezing volgt als wij ons beter openstellen voor de persoon die wij eigenlijk zijn (p.65). Ook beschrijft het boek de werkwijze van het in Californië gelegen Simonton kanker Centrum. De mededeling, dat deze lokatie zo bijzonder is, omdat de plek ooit deel uitmaakte van "de heilige genezing bevorderende gronden van de oorspronkelijke inwoners van Amerika" is representatief voor het magische karakter van de 'therapie'. Het tweede boekje is een uit het Duits vertaald interview met de meester door Anita Bachmann. Eén citaat: "Slechts de vertwijfelde roker is vatbaar voor longkanker. Bij de weinige gelukkige ketteringsrokers is het aantal gevallen van kanker niet hoger dan in de rest van de bevolking" (p.31).

Wat er kan gebeuren als kankerpatiënten zich afkeren van de reguliere paden en besluiten zelf op zoek te gaan naar genezing, is te lezen in het eveneens onlangs verschenen *Geen andere handen* van Sieth Delhaas (Uitg. Ten Have; prijs f 29,90). Zij geeft daarin een verslag van de ziektegeschiedenis van haar aan huidkanker overlijdende echtgenoot. De zeer kleine kans op genezing, die agressieve medische behandeling nog bood, werd door het echtpaar afgewezen en daarna volgde een tocht langs natuurarts, een alternatief werkend chirurg en enzymen-arts.

De behandeling bestond o.a. uit het Moermandieet, vijftien verschillende soorten pillen, injecties met onduidelijke niet-geregistreerde medicijnen, vitaminen en mineralen, alsmede koffie-clysmas. Het echtpaar probeerde nog contact te houden met reguliere artsen en kreeg alle medewerking van de huisarts, die een wonder van begrip bleek voor alle wensen van het echtpaar.

Het verhaal heeft het karakter van getuigenisliteratuur en is ingebed in kritische commentaren op het kapitalisme, de wapenwedloop en de verouderde kerkelijke structuren (de schrijfster is feministisch theologe). Het geeft een afschrikwekkend beeld van de schade die alternatieve kankertherapieën aanrichten: in plaats van een ordentelijke voorbereiding op een onvermijdbaar einde, een kracht-, energie- en geldverslindende exercitie zonder tijd voor bezinning en aanvaarding.

C.N.M. Renckens

Aasgieren

DE GROENE AMSTERDAMMER is een prima blad. De kleine annonce op pagina 10 (23 juni) is waarschijnlijk door de mazen van het net geglipt.

'Onderzoekprogramma voor aids', staat er in hoofdletters. Praktijkcentrum Van Dijk zoekt mensen met aids om hen te 'helpen hun immuunsysteem te verbeteren'. Door het gebruik van het woord 'praktijk' suggereert men dat hier iets medisch aan de hand is. De term onderzoek doet denken aan wetenschappelijk onderzoek waarvoor men proefpersonen zoekt.

Het één noch het ander is het geval. De mensen die men zoekt moeten voor een cursus van zes dagen 2500 gulden betalen. Wanneer men een folder van dit 'onderzoek' aanvraagt wordt men vergast op de volgende materie.

"In een vernieuwende studie aan de Universiteit van Californië werd aangetoond dat het doorvoelen van positieve en negatieve gevoelens een belangrijke versterking van het immuunsysteem geeft. In onze praktijk hebben wij dezelfde verschijnselen geobserveerd bij onder andere kanker- en aidspatienten".

"Ontspanningsoefeningen voor het lichaam en geest. Regelmatig ervaren mensen met aids een chronisch gevoel van spanning (sic, pb) waarbij het sympatisch zenuwstelsel het parasympatische gaat overheersen". En: "Door speciale oefeningen wordt de weg geopend om emoties weer diep te kunnen doorvoelen".

Maar dit is niet alles, mensen met aids kunnen nog meer opsteken: 'Positieve en negatieve oordelen herkennen bij andere mensen', 'het herkennen van de intuïtieve innerlijke stem' en 'oefeningen, die het omgaan met zelfacceptatie vergemakkelijken, verdiepen en kunnen vereenvoudigen.' Ten slotte: "Indien nodig zullen de deelnemers ondersteuning krijgen van onder andere homeopathische middelen, acupunctuur en orthomoleculaire voedingsadviezen". Deze middelen moeten wel apart worden afgerekend, evenals de kosten voor overnachting en eten. De begeleiding van het onderzoek is in handen van een 'gediplomeerd acupuncturist', een Amerikaanse psychotherapeute en twee lieden die zich 'onderzoek-medewerker' noemen.

Het is duidelijk dat over deze tekst is nagedacht. Men behandelt of geneest niets, men onderzoekt slechts. Er wordt ook niet ingesteld dat de hypothetische verbetering van het immuunsysteem van waarde zal zijn. Er wordt alleen verwezen naar Amerikaans onderzoek waaruit blijkt dat stress er niet goed voor is.

Op tussen-de-oren-mafia-achtige wijze worden hier onderzoeksuitkomsten misbruikt. Bekend is dat ongelukkigheid samengaat met een grotere vatbaarheid voor lichamelijk ongerief. Pogingen zieke mensen te beteren door hen te ontspannen, te emotioneren, te beprediken of naar denkbeeldige stemmen te laten luisteren, zijn tot op heden echter niet succesvol gebleken.

Gemakshalve gaat men voorbij aan het feit dat alle experimenten die verband aangaven tussen stress en afweercellen, plaatsvonden bij gezonden, en dat de verschillen marginaal zijn.

Het onderhavige 'onderzoek' lijkt op het adverteren met oefeningen voor bodybuilding voor mensen met een dodelijke spierziekte. Hoe moeten we dit noemen? Oplichterij is het niet, want mensen met aids zullen er zeker zowel positieve als negatieve gevoelens aan overhouden. Positief is de hoop bij de aanvang, negatief de bevinding dat men duizenden guldens lichter de terminale fase inschiet. Nieuw is het helaas ook niet. Ongeneeslijk zieken vormen een dankbaar object van zakenvullende kwakzalvers.

Een beeld uit Lucky Luke dringt zich op: aasgieren, zich verzamelen om de verdorrende man in de woestijn. Sommige pikken vast wat in zijn zadeltas.

PETER BÜGEL (Het Parool 4 juli 1993)

Alternatieve prijzenslag.

In een Volkskrant-column, gewijd aan de activiteiten van de Vereniging tegen de Kwakzalverij en meer in het bijzonder die van haar voorzitter, beklaagde de psycholoog (en in zijn vrije tijd redacteur van het *Tijdschrift voor Integrale Geneeskunde*) Piet Vroon zich over "het lullige op de man spelen", dat daar geschiedt. "De celbioloog R. van Wijk die intrigerend en goed onderzoek doet, wordt afgeschilderd als een halve zool omdat hij te maken heeft met homeopathie en omdat hij de Alfred Vogelprijs heeft gekregen, maar zijn werk blijft onbesproken", aldus Vroon vorig jaar. In een eerdere column had Vroon zijn integraal genezende mederedacteur ook al eens in bescherming genomen. Ons verwijt aan hem dat hij een kwakzalversprijs had geaccepteerd was volgens Vroon een voorbeeld van 'guilt by association' en dat vindt Vroon niet netjes.

Toen wij recent vernamen dat de Nijmeegse anaesthesist-acupuncturist dr. H.G. Kho voor de tweede maal was onderscheiden met de Prof. dr. Alfred Pischingerprijs voor het beste wetenschappelijk onderzoek op het gebied van de acupunctuur, toen moesten wij weer aan de woorden van Vroon terugdenken. Who, the hell, was of is Pischinger en was het verstandig van Van Wijk om een prijs aan te nemen van Alfred Vogel?

De excuus-truus van Alfred Vogel c.s.

Om allereerst de Utrechtse biochemicus Van Wijk bij de kop te nemen: het valt voor ons moeilijk in te zien, waarom iemand een prijs, ook al bedraagt deze vijftigduizend gulden, in ontvangst zou willen nemen, van een *unverfrozen* kwakzalver als Alfred Vogel. Iemand, die aan een universiteit verbonden is, en zelfs nog (weliswaar integraal-) medische pretenties heeft, die zou zich toch verre moeten houden van deze natuurgenezers-homeopaat-zakenman. In de tijd dat Van Wijk zijn prijs ontving, toen stond er n.b. in het magnum opus van de Zwitser, *De Kleine Dokter*, nog uitvoerig vermeld hoe multiple sclerose genezen kon worden. Men nam daarvoor een fijngemalen stieretestikel en moest daarmee de wervelkolom van de patiënt grondig inwrijven! De naïeve Van Wijk, die zich onbewust is van het feit dat hij met zijn grondslagenonderzoek naar de werkzaamheid van homeopathische verdunningen en natuurgeneeswijze, wordt misbruikt als wetenschappelijke kroongetuige en 'excuustruus' in die lucratieve ondernemerswereld van Vogel en consorten, heeft er kennelijk geen kwaad ingezien en zijn vriend Vroon heeft hem niet gewaarschuwd. Hij mag er natuurlijk niet meer op rekenen in de universitaire wereld nog ooit serieus te zullen worden genomen.

Van de nood een deugd gemaakt.

Met betrekking tot de bescheiden Nijmeegse anaesthesist liggen de zaken iets anders. Het trotse universiteitsblad *De Radbode* vermeldde de onderscheiding van Kho uitvoerig. In 1991 ontving Kho de prijs voor zijn studie naar acupunctuur als middel voor pijnstilling tijdens operaties. Dit onderzoek, dat in het Actieblad van september 1991 al aan ernstige kritiek werd blootgesteld, maar dat als proefschrift te Nijmegen werd geaccepteerd, zou hebben aangevoerd dat door gebruik van acupunctuur 90% minder morfine behoefde te worden gegeven. De tweede bekroning viel Kho ten deel wegens zijn onderzoek naar hormonale reacties tijdens de operatie wanneer gebruik wordt gemaakt van acupunctuur. Kho laat zien, aldus de Radbode, dat het stijgen van hormoonspiegels tijdens de operatie geen nadelige invloed heeft op het herstel van de patiënt.

Verder vermeldt het artikel dat Kho zich al vanaf 1974 bezig houdt met acupunctuur. Hij introduceerde ook een nieuwe anaesthesiemethode van acupunctuur, waarbij in tegenstelling tot de klassieke acupunctuur routinematig kan worden gewerkt. Dus zonder de zo kenmerkende aanpassing aan de individuele patiënt. Merkwaardig genoeg was het juist deze zogenaamd recept-acupunctuur, die zo scherp werd afgekeurd door de vele acupuncturisten, die destijds de conclusies van Knipschild's literatuur-onderzoek naar de effecten van acupunctuur aanvochten. De conclusies van Knipschild waren

vernietigend, maar volgens de critici was er niet met de goede acupunctuur gewerkt, maar met recept-acupunctuur, waarvan niets te verwachten valt. Elke patiënt behoorde zijn eigen acupunctuurbehandeling te ondergaan en een goede keuze van de te doorboren punten vergt nu eenmaal een enorme ervaring. Volgens Kho is dat dus echter allemaal toch niet nodig. Hij gaat zelfs nog verder: de patiënten worden niet meer geprikt, maar de acupunctuurpunten worden elektrisch gestimuleerd. Vermoedelijk heeft Kho van zijn chef-hoogleraar te horen gekregen dat het afgelopen moet zijn met het aanprikken van bewusteloze operatiepatiënten en heeft hij van de nood een deugd gemaakt.

Een waarlijk gepatenteerd warhoofd

Maar wie was nu die prof. Pischinger en wie deelt die prijs uit? Welnu, de prijs wordt jaarlijks toegekend door het Weense Ludwig Boltzmann Instituut voor Acupunctuur en de Oostenrijkse Vereniging voor Acupunctuur. De prijs is genoemd naar de Weense embryoloog Alfred Pischinger (1899-1983), die bekend is geworden door zijn theoretische onderbouwing van natuurgeneeswijze en neuuraaltherapie. Hij moet geïnclassificeerd worden in de hoek van kwakzalvers als Voll, de bedenker van de electro-acupunctuur, en Huneke, die de neuuraaltherapie uitvond. Pischinger kende een grote betekenis toe aan een 'basisbioregulatiesysteem', dat vooral in het bindweefsel zou zijn gelocaliseerd en dat bij vervuiling tot ziekte aanleiding zou geven. Hij verrichtte ook onderzoek naar het Sekundenphänomen: dat is de onmiddellijke genezing die gevolg is van toediening van het 'koninklijke middel' *procaine* bij een litteken of 'focus' dat tot 'stoorvelden' aanleiding gaf! Hij beschreef tijdens dit Sekundenphänomen veranderingen in het witte bloedbeeld. De lezer weet intussen vermoedelijk wel genoeg. Wie zou er een prijs accepteren, genoemd naar het gepatenteerde warhoofd Pischinger?

Bodde ook in de eregalerij

In deze alternatieve eregalerij der giganten mag nog een naam niet ontbreken: *Harry Bodde*, sinds kort privaat-docent homeopathie aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Of de Arij Vrijlandt-onderscheiding, die hem in 1991 werd toegekend een doorslaggevende rol heeft gespeeld bij zijn uiteindelijke benoeming door het faculteitsbestuur, dat is ons niet bekend. Hij ontving deze prijs op 14 september 1991 te Rhenen, waar de Stichting Homeopathische Opleidingen (SHO) haar tienjarig bestaan vierde. De door VSM ingestelde prijs, vijftienduizend gulden en een oorkonde, werd hem overhandigd door de psycholoog prof. dr. L. Menges, die eerder voorzitter was van de commissie alternatieve geneeswijzen van de Nationale Raad voor de Volksgezondheid. Volgens het jury-rapport wist Bodde tijdens zijn voorzitterschap van de Vereniging van homeopathische artsen in Nederland (VHAN), als geen ander de diverse stromingen binnen de homeopathie te verenigen. Nou is dat inderdaad geen geringe prestatie als men bedenkt dat een groep kikkers in een kruiwagen nog een toonbeeld van eensgezindheid is, vergeleken met een groep homeopaten, die zich in verenigingsverband buigen over de keuze van bijv. de juiste verdunningsgraad. Maar doet iemand, die zoals Bodde, een academische carrière ambieert nou verstandig om een prijs te accepteren die vernoemd is naar die volkomen onbekende Vrijlandt?

Deze grote onbekende blijkt namelijk een Utrechts homeopathisch arts te zijn geweest (hij overleed vorig jaar), die al in de jaren zestig homeopathie praktiseerde. Dat was dus in een tijd dat de VHAN slechts enkele tientallen leden had (en niet zoals nu zo'n slordige 550!) en hij mag dus als een pionier beschouwd worden. Tijdens de opbloei van de alternatieve geneeskunde in de jaren zestig en zeventig werd Vrijlandt plotseling een soort nestor en hij trad op voor radio en tv. In 1975 deed hij voor de NCRV radio verschillende memorabele uitspraken: "Alle acute en chronische ziekten, zowel goedaardige als kwaadaardige, mits er nog voldoende herstelmechanismen aanwezig zijn om te kunnen stimuleren tot volledig herstel, kunnen met homeopathie behandeld worden".

Hij beweerde ook dat mensen bij voorkeur reeds vanaf hun geboorte uitsluitend homeopathisch behandeld dienden te worden.

Als dat gebeurde, zoals in zijn eigen praktijk, dan zag hij dat het aantal chronische ziekten afnam, dat sommige ziektes volledig verdwenen en dat ook het aantal kwaadaardige ziekten minder was. Ook preees hij de stervensbegeleiding in de homeopathie als een zeer waardevolle methode, waardoor veel mensen "de dood als een zinvol verlengstuk van het leven gingen beschouwen". Kortom, de firma VSM heeft er verstandig aan gedaan haar prijs juist naar deze onverdunde homeopaat te vernoemen, en Bodde zag terecht geen reden om deze vererende onderscheiding af te wijzen.

Alternatieve prijzen, vernoemd naar alternatieve genezers, toegekend aan hedendaagse kwakzalvers: wie zou zich daarover eigenlijk verbazen? Niemand, natuurlijk, maar de gelauwerden moeten dan wel de consequenties aanvaarden: 'guilt by association' mag dan in sommige ogen verwerpelijk zijn, het spreekwoord zegt nog altijd: wie met pek omgaat wordt er mee besmet.

C.R.

Heeft radarstraling invloed op berigheid van zeugen?

Bij Herman van der Beek, die een fokbedrijf heeft in Lemelerveld willen de zeugen slecht berig worden. Bij de koeien heeft hij niet zoveel problemen. Die gaan natuurlijk 's zomers de wei in. De varkens echter zitten altijd op dezelfde plek. Van der Beek vertelt zijn ervaringen aan *Thelma Egberts*, van het magazine van het platteland *De Boerderij*, het paradepaardje van uitgeverij Misset. De Van der Beeks wonen pal onder twee hoogspanningsmasten. Het elektromagnetische veld, veroorzaakt door de hoogspanningsleiding zou van invloed zijn op de varkens. Van der Beek liet een woonbioloog komen, Jos Wippert uit Mariënheem. Die verzekert dat hij beslist geen wichelroedeloper is. Hij gebruikt de z.g. lecherantenne waarmee men alle soorten straling kan meten. De invloed van die straling neemt Wippert weg door het plaatsen van z.g. biodin-brikjes à f 125 per stuk. Een bedrijf laten ontstoren kost tussen de drie- en vijftienduizend gulden, afhankelijk van de oppervlakte van het bedrijf en het aantal gelegde brikjes. Volgens Wippert moet men vooral de negatieve radarstraling niet uitvlakken. "Deze woning (die van de Van der Beeks) wordt aangevallen door vier radars. Een daarvan staat op de Veluwe, een ander in Frankrijk". Wippert meent dat alles nauwkeurig en met gekleurde linten geeft hij de plaats daarvan aan op de grond en op het bed - dan kan men de diverse banen straling zien.

De brikjes bestaan uit gepatenteerde aluminium plaatjes in een omhulsel van kunststof - ze maken aldus Wippert, de negatieve straling onschadelijk. Tal van boeren in Lemelerveld hebben hun bedrijf al laten ontstoren. Na vier maanden zijn bij Martin Butink de bedrijfsresultaten beter. Dierenarts *I.H. Harms* uit Hardenberg, kandidaat voor het bestuurslidmaatschap van de Vereniging tegen de Kwakzalverij heeft forse bedenkingen over het nut van ontstoren. "Mijn algemene critiek op dit soort zaken is dat mensen het serieus nemen voordat het wetenschappelijk is onderbouwd (...) Ik heb er begrip voor dat boeren tot het uiterste gaan om een oplossing voor hun problemen te vinden. Maar dat wetenschappelijk geschoolde mensen zoals dierenartsen en artsen het serieus nemen, vind ik bedenkelijk".

Het artikel in *De Boerderij* vermeldt de conclusie van een rapport van de Gezondheidsraad uit 1992 getiteld, *Extreem laagfrequente elektromagnetische velden en gezondheid*. Niets aan de hand, onderzoekers konden geen nadelige invloed aantonen van deze extreem lage elektromagnetische velden.